

REDACTIA

Arad, Deak Ferencz-u. Nr 8

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria :
 pe un an 20 cor. pe 1/2
 pe 10 cor.; pe 1/4 de an
 cor.; pe 1 lună 2 cor.
 Pentru România și
 străinătate pe an:
 40 franci.

Manuscripte nu se napotază

TRIBUNA POPORULUI

ADMINISTRAȚIA :

Arad, Deak Ferencz-u. Nr 8

INȘERTIUNILE :

de un șir garmond: prima
 dată 14 bani; a doua oară
 12 bani; a treia oară 8 b.,
 de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele cât și
 înșertunile sunt a se plăti
 înainte în Arad.

Scrieri nefrancoate nu se
 primesc.

UNGURII ÎN CONTRA ȘCOALELOR DE STAT.

(R.) Am dat mai alaltăeri rela-
 țuni despre părerea privitoare la sta-
 tificarea școalelor a celui mai șovinist
 ungar: Tisza Kálmán. În mijlocul co-
 religionarilor săi reformați, Ungurii cei
 mai veritabili, el s'a ridicat cu putere
 împotriva statificării școalelor con-
 fesionale. Se înțelege, era vorba de școa-
 lele reformaților. Pe cele române Tisza
 le-ar statifica bucuros. Adevărurile spu-
 se însă în favorul celor ungurești con-
 fesionale, rămâne adevăr și pentru școa-
 lele românești.

Văzurăm însă că municipalitatea
 orașului Arad, cu toate acestea, a vo-
 tat o adresă prin care să se roage mi-
 nistrul a lua în grijă școlile d'aici. Cu
 un cuvânt, edilii orașului nostru vor
 să se arete mai catolici decât papa:
 mai liberali decât părintele liberalis-
 mului maghiar, Tisza Kálmán.

Li-s'a dat însă un răspuns straj-
 nic, de municipalitatea unui oraș cel
 puțin așa de liberal și de șovinist ca
 dânsii.

E vorba adică de lupta ce s'a
 purtat în ședința dela 13 Iunie n. a
 consiliului orașănesc din Oradea, des-
 pre care „Nagyvárad” (dela 14 c.)
 scrie:

„Deși această primă ședință în se-
 siunea de vară nu promitea să fie
 tocmai interesantă, totuși un eveni-
 ment important s'a săvârșit prin vor-
 biria neașteptată și senzațională rostită
 de Dr. Ritoók Zsigmond, președin-
 tele Tablei, această figură imposantă
 în municipalitate, care a apărut șco-
 lile comunale. Consiliul, după-cum
 știm, a făcut plenui propunerea ca
 școlile comunale să fie statificate.
 Deoarece membrii municipalității
 știau că statul nu e strein de acest
 plan, consiliul comunal avea o par-
 tidă tare în adunare și din dispozi-
 ționea generală se putea deduce că
 propunerea va fi primită. Dispoziția
 aceasta a fost însă schimbată ra-
 dical de Ritoók Zsigmond, care a
 ținut o vorbire pe un nivel înalt, sărind
 în contra statificării și ten-
 dințele de statificare combătându-le cu
 argumente puternice.”

Intre altele, acest mare maghiar,
 sus pus în viața de stat a Ungariei
 după darea de seamă a susnumitului
 ziar:

„Nar da școalele pentru nici un
 preț, pentru-că direcția centralisă-
 toare este primejdioasă: ea ori-ce
 activitate dela stat așteaptă, totul dela
 stat așteaptă, și numai atunci injură
 statul, când acesta strânge darea;
 să nu se uite însă, că dacă totul de
 la stat se așteaptă, totul trebuie a
 se și da statului (aprobări). Eată o-
 bieciunea sa. Partea cea mai fru-
 moasă a autonomiei este să ne fa-
 cem singuri creșterea. Un escelent
 francez, care a scris istoria Statelor
 Unite, zice că temeiul tare pe care
 se sprigina constituția Statelor-Unite
 este educațiunea, organizarea comu-
 nală și apărarea națională. Educa-
 ționea este o atât de importantă par-
 te a autonomiei, încât prin sistemul
 ca statul să ia el în mână tot ce este

de interes obștesc, desigur nu vom
 crește cetățeni liberi (așa este!).
 Socotește că ar fi un mare noroc,
 dacă fiecare cetățean cult al statu-
 lui s'ar ocupa cu chestia educațiunei,
 ar fi o fericire dacă fiecare cetă-
 țean ar contribui prin controlul său
 să influențeze direcția dominantă;
 ar fi însă o mare nenorocire, dacă
 cu dela sine hotărâre, educațiunea
 s'ar lua de sub influența acelor,
 cari cu dragoste doresc s'o îngri-
 jască (vii aprobări). Se referă la o
 dispozițiune ministerială privitoare
 la organizarea școlilor de stat. În-
 tr'aceasta se zice că epitropia rezolvă
 numai chestii materiale. Alceva
 nimic. Dacă însă influența cetățeni-
 lor numai la atâta se mărginește,
 aceștia vor fi atunci cel mult ex-
 ecuenți de dare. Ceea-ce statul indică,
 ei vor strânge, ear dacă picură în
 școală, vor acoperi-o. (Așa e! Ade-
 vărat). Ordonanța ministerială zice
 că epitropia n'are drept să contro-
 leze prelegerile din școală. Bine
 este aceasta? Nu! Numai d'atâta să
 se intereseze epitropia: învățătorul
 este oare în clasă? Așa nu e bine.
 În stat liber cetățean liber nu-și
 poate închipui fără ca acesta să
 aibă drept a-și spune cuvântul în
 chestii de interes obștesc (Așa e).

Trebuie ca să li-se dea deci puțința
 în chip constituțional să aibă întru-
 rire, ca dreptul existent să și-l poată
 exercita. Chip însă de a-și exercita
 acest drept în regulamentele privitor
 la școlile de stat nu găsește.”

De aceea s'a declarat contra pro-
 punerii magistratului, ear după el s'a
 luat și majoritatea membrilor cari
 compun municipalitatea.

Un răspuns acesta nu se poate
 mai elocvent la adresa magistratului
 din Arad, care cu atâta ușurință vroie-
 ște să lase din mână unul dintre cele
 mai frumoase drepturi cetățenești: drep-
 tul de a-și crește copii în spiritul cum
 socotește că este mai fericitor și pen-
 tru patrie și pentru viitorii cetățeni.

Nu știm însă dacă magistratul din
 Arad, și cu el întreaga obște maghiară,
 va înțelege vorbirea lui Ritoók și ho-
 țărârea municipalității din Oradea. Ar
 fi de dorit, ar fi nu numai în interesul
 patriei, care are necesitate de cetă-
 țeni liberi, ear nu de indivizi dresați
 la comanda ministerială... Ar fi, mai
 presus de toate, în interesul pacificei
 conviețuiri a cetățenilor de atâtea ne-
 muri din patrie, cari dacă sunt îngri-
 jiți de ceva și trebuie să lupte, sunt îngri-
 jiați de spiritul dominant între Un-
 guri, combătut cu atâta autoritate chiar
 d'un ungar sus pus ca Ritoók, și tre-
 buie să-și mistue forțele luptând încon-
 tra tendinții de statificare a școalelor
 profesionale.

Lase odată Ungurii chimera și
 înalte-se la felul de cugetare al unor
 cetățeni serioși, ca și Ritoók, ear nu
 să se ia după Secu, după niște șovin-
 niști măruntți ca cei din Arad, combă-
 tuți de altfel chiar de șovinistul de în-
 tăia mână, Tisza Kálmán.

**Alegerile și programul de muncă
 al Dietei.** Cum se știe, camera deputa-
 ților Vineria trecută a isprăvit cu revisia
 legii de incompatibilitate, la care se opini-
 tise ceva mai mult de cum s'ar fi crezut

la început. Cu acel privilegiu, prim-mini-
 strul Széll a făcut și o declarațiune, care
 confirmă deplin vestea știută deja, că
 nouele alegeri parlamentare se vor face
 la toamnă, în luna Octomvrie.

„E de dorit — a zis ministrul-pre-
 sident — ca sesiunea actuală de vară să
 se restrângă cât numai se poate la lucruri
 cele mai indispensabile și să înceapă
 cât mai curând vacanța, deoarece-ce și așa
 în sesiunea dela toamnă avem încă de
 isprăvit unele agende”. — Fiind-că însă
 sesiunea din toamnă se poate începe nu-
 mai în luna Septembrie, — e sigur, că
 alegerile parlamentare se vor face numai
 prin Octomvrie.

Intru-cât privește restul programului
 de lucrare în această sesiune, se vorbește,
 că au a se desbate încă vr'o câte-va pro-
 iecte mai mărunte, și porțile camerei se
 vor închide pe la sfârșitul lunii Iunie. —
 În ședința de Sâmbătă, prim-ministrul
 Széll a pus în desbaterea camerei proiectul
 de lege despre sistarea caselor de pă-
 strare ale comitatelor. După asta vor urma
 pe rând: proiectul despre simplificarea
 administrațiunii, apoi acela despre îngri-
 jirea copiilor fără căpătâiu etc. În cer-
 curile parlamentare se vorbește, că ședin-
 tele Dietei înainte de vacanță numai atunci
 s'ar extinde peste ziua de 25 Iunie, dacă
 proiectul de lege despre incompatibilitate
 n'ar fi până atunci desbătut în Casa ma-
 gnaților și dacă aceasta ar face modificări
 în proiect. Vacanța de vară va ține până
 la începutul lunii Septembrie, când apoi
 desbaterea unor proiecte mai mărunte va
 forma ultima lucrare a parlamentului
 actual.

Un călător bănățean în Rusia (1770—1).

De
 N Iorga.

(Urmare).

Spre Peterburgă iaste cetate Tverî;
 de aci 4 verste iaste mănăstirea Jelsticov.
 Râul Volga au înecat 150 de barce și
 case multe; o barcă lungă de 36 de paș
 era pe nește holde. Și, mergând prin multe
 cetăți, orașe și sate, 1770, Mai în 7, în
 Sanct Petersburgu am sosit. În 9 am fost la
 Neva, mănăstirea, de am vorbit cu preaoș-
 înțitul Arhiepiscop Gavriil; în 15 am fost
 în grădina cea împărătească, unde sint
 paseri vii, carele sint Supt ceri și uliță
 cu saduri, tot pe apă, și ape psatale puș-
 când tot în sus, și chipuri de marmure
 alb, multe, și ciudate foarte: aspide, șerpi,
 paseri, și fierile lumii; și iaste scris pre-
 cum oare când are fi avut batalie cele ce-
 resti paseri cu fierile de pre pământ, și
 așa sint făcute toate. În 20 am fost la bi-
 searea lui Isaachie, care o fac acum, de
 totu fealiul da marmuri scumpe, pistriță,
 în feluri multe, ce să află pe față pământu-
 lui lumii, carele văzând omulu cât de
 trist uită întristare și să face vesel de fru-
 museața marmurilor.

1770, Mai 16. Am fost la Muscū, unde
 iaste împăratul Petru ca viu, și calul în
 șelatu. Pilulu înfrânatu mai are un harap
 în spate-l, și toate paserile de pe supt
 ceri, și toate fierile de pe față pământu-
 lui, și dobitoacele, nu de lemn sau de
 piatră s'au scrisu de zugraf, ci înșințate
 precum să vad crescute scorpilile, mulțime
 de feluri de șerpi veninați, toate jigăniile
 lumii, ehiți și toți peștii a răurilor lumii,
 și a mărilor, până și raci, feluri de broa-
 ște, și pethalide, și astride, și zămislire
 pruncilor cum să zămislesc, cum șed cres-
 când în maică-sa. Și oasăle omului toate
 înșirate pe drot, și alecuiță de stă în sus
 drept, și cum să zămislescă fiește carele
 în firile sale la săvârșitul său, le vez acolo,
 prin sticlă suptirea limpede; toate boalele
 din lăuntru. Porturile hainelor a niamuri-
 lor toate numite; și hainele prin sticlă
 le-am văzut, a celor ce au purtat niamu-

rile acealea cu cari ei s'au bătut și i-au
 biruit, de le-au luat schiptrurile, stemele
 și alte ce-au avut mai bun, și li-au strânsu
 toate la acel loc, și corăbiile lui Petru cel
 Mare și jertva lui Avraam da marmure
 alb, — toț cavii.

Mai în 20, toată zioa au ninsu și a
 doa zi pân la miazăzi.

În 28 Mai, în bisearea Sfintului Ni-
 colae s'au adunat toate domniile, și toț
 ghegeneralii, și Impărătiasa, și diadohul
 Pavelu, marele cniaz, cu noroadele; au
 făcut mulțămire pentru biruința cu carea
 au câștigat Amorea, sfărâmand puteare
 spurcatului Turc. Atuncea întâi am văzut
 feațe împărătești creștine pravoslavnice.
 Într'aceiaș zi pe râul Neva, pe lângă cur-
 țile împărătești, era împodobite corăbiile
 cu mulțim de stiaguri, roșii, verzi, albe,
 albastre și amitrile.

Intru acesteăș zi, nuntă domniască
 au fost, și am privit cum i-au cununat
 nește ghegeneral.

29. Amă auzit precum s'are fi lepă-
 dat o domnie de Sultan și precum Eghi-
 petul s'au făcut croi deosebi.

Intru acesteăș lună, Mai, în 30, am
 scris nemuruian (sic) dascalului împără-
 tesc, lui Platon arhi. și cileu, iar, în 31,
 am scris la sfințitul îndreptătoriu sinod.
 A opta zi, au eșit porunca împărătească
 la arhiepiscopu Gavriil, și îndată am mers
 Lunî la patriarșie la Neva, și mi-au dă-
 ruitu toate cererile cu foarte luare de
 siamă, și m'au priimit după a mea cerere.

Iunie. Duminecă, mi-au dat chilia.
 În 7, Lunî, m'au așezat în chilie; în 14
 am început a sluji drevianu, și am slujit
 cu diaconii și singur. În 28, la coronația
 Împărătesei, am slujit „Soberno tacje”, și
 la naștere diadolului, 29.

Iulie în 9, am auzit réu de cetățeani
 creștini din Sulun; am auzit bine, precum
 s'au lovit Muscalii cu 500.000 Tătari și
 12 mi de Turci, și i-au biruit la Mol-
 dova, și pe feciorul Hanului l-au omorât.
 În 20, Împărătiasa cu ghegeneralii, archierei
 cu noroadele, au făcut blagodarenie că au
 bătut 80.000 de păgân la Dunăre și li-au
 luat pogajiile cu tot, foarte multă dobândă;
 și s'au întemplat de-au luat. La un rus,
 câte 7 Turci și jumătate au fost.

Iul. 22. Arhiepiscopul ne-au ospătat
 la ezer și, fiind un sec (retariu) de cel
 marț cu tot soborul la masă, m'au întrebat
 pentru stare creștinătății despre noi, și
 i-am răspuns de Sărbii de s'au răs, și
 pentru Tranzilvania, cum pătimeaște de
 protivnicii pravoslaviei foarte greu, și ce
 întâmplări s'au făcut groaznice.

Aug. 2. Împărătiasa cu Domni și
 cu toț ghegeneralii, archierei, cu mulțime de
 noroade, ne-am strânsu în bisearea Că-
 zanschi, la blagodarenie pentru biruința
 cu care au luat Amorea; aceasta am
 privit; ear în 6, noi în mănăstire, după
 liturghie, am făcut blagodarenie și arhi-
 mandritul nou și popa cel nou, diacooul
 cu 2 poldia-(co)ni, noi împreună.

În 10, am auzit, precum au bătut pe
 Ianiciar-Aga, pe Han și pe Vezir cu 150.000;
 unii fugi, alți opria, tându-se unii pe alții.
 Și le-au luat și tuiurile, toate averile. Apoi
 și Izmail cetate au luat-o.

În 13, am privit mostra carasirilor
 sau a răitarilor; noi cu preotul Nicolae
 li-am sfințit steagurile cele noi; polconicul
 ospătându-ne cu arhiepiscopul la o masă,
 ne-au spus cum lucrează ei la război (în
 17 minute ale lor laghere toate le fac gata).

(Va urma).

Ingratitudine.

Visita Monarhului la Praga prezintă un moment în bucurător: începutul unei noi ere în dezvoltarea politică de peste Leitha; începutul unei ere de împăcare a dușmănilor dintre naționalitățile din Austria, provocându-se gruparea sinceră și conștientă a tuturor în jurul bunului Suveran, care doveză a dat de dragostea sa părintească pentru toate popoarele sale și doveză de apreciere a pretențiilor și aspirațiilor juste ale tuturor.

În același timp, visita M. Sale la Praga este un semn, că direcția politică de stat austriacă e pe deplin aprobată de Suveran, găsindu-și marea adevărată în abandonarea tendințelor naționale-exclusiviste, în vederea intereselor comune ale tuturor popoarelor sale, ceea ce constituie adevăratele interese ale Austriei și ale monarhiei.

Actul de grație majestatică săvârșit prin distingerea Cehilor cu visita Suveranului, a mulțumit toate cercurile, cari în acest act recunosc un real progres în relațiile dintre naționalitățile din Austria.

Nota discordantă în politica monarhiei însă, ca întotdeauna, o îngână și de astădată Maghiarii.

Provocatori, pretențioși și vecinic nemulțumiți, acești copii ai norocului și de data aceasta protestează. Eată un ziar, nu independent, ci organul unui fost prim-ministru în țara ungurească, „Magyar Szó”, ce spune reflectând asupra sârbărilor din capitala regatului Bohemiei:

„Din punctul de vedere al dreptului public nu putem privi în liniște cele ce se petrec la Praga. Căci atributul de *regal bohem* primește acum un nou titlu în instituția *cesaro-regescă și ungaro-regescă*. De ori există și atributul de *regal-bohem*, și acest nou sort al dualismului ni-l îmbracă fără știrea, vrerea și ascultarea noastră.

Este un mare și important lucru acesta. Astăzi nu e încă decât titlul, dar acesta ascunde în sine și restul, ce doresc Cehii: *regatul de sine stătător, independent*, care la noi rămâne pentru vecie o modestă dorință...

Din aceste citate se vede, câtă gelozie nebună cuprinde pe șovinisti, pentru progresul altora, progres co-răspunzător forțelor, necesităților și interesului general.

Dacă însă gelozia denotă o micime sufletească, pretenția exagerată, plângerea de lipsa de valoare a propriilor avantajii în situația extraordinară de plăcută, câștigată prin întămplare și mărită prin eludarea instituțiilor și condițiilor înscrise în legile fundamentale ale țării, sunt dovezi de cel mai negru cinism. Purtarea șovinismului este cea mai mare ingratitude față cu aceia cari sufer actuala stare de lucruri și mai ales față de cei ce în loc de a pune căpăstru șovinismului, pentru a nu provoca tulburări maghiare, lasă lucrurile în starea lor, așteptând dela dezvoltarea firească lecuirea relelor și pornirea și în Ungaria a unui duh de regenerare, restituire a ordinii firești în dezvoltarea politică și de stat.

Ingrați și pretențioși sunt șovinisti; dar nici decrepitudinea morală nici fanfaronada nu au dat nici când dreptul nici sancțiunea unor aspirații... șovinite.

FORFECĂTURĂ.

Răspuns la scrisoarea deschisă din Nr. 97 al jurnalului „Tribuna Poporului”.

Reîntorcându-mă dela ședințele delegaționale din Viena și oprindu-mă aici pe

scurt timp, am fost surprins foarte neplăcut prin scrisoarea deschisă adresată mie în Nr. 97 al „Tribunei Poporului” care mi s'a trimis de a dreptul sub plic.

Nu știu cum vin tras la răspundere pentru un articol anonim ivit într-o foie de partid contrar, cu care nu stau în nici o legătură totuși din respect cătră părintele episcop, Goldiș, care e atacat vehement în articolul citat în numărul amintit de „Tribuna Poporului” și apărut în „Egyetértés” din 5 Iunie chiar din ansa unei cauze personale a mea *dau deslușire*, și anume că acel articol nu e scris de mine nici de vre un om îndemnat sau inspirat de mine, nici n'am știut despre ivirea lui fiind mai lung timp absent în Viena, până ce nu am primit scrisoarea deschisă din „Tribuna Poporului”.

Procurându-mi apoi acel articol, văd cu părere de rău, că cineva folosindu-se de comunicatul forfecat pe care l'amintii și a cărora întemplantare era știută în cercul românesc de aici, îl atacă pe părintele Episcop în mod reușit și e basat pe informații cu totul sinistre atât în privința procedurii mele față de forfecături, cât și în privința ținutei părintelui episcop Goldiș și trebuie să declar franc, că Prea Sfinția Sa n'a luat asupra-și nici un angajament de a interveni față de cauza forfecăturii dar nici nu a fost rugat la aceasta prin urmare toate deducțiile batjocoritoare făcute în articol sunt neluate în seamă.

Toată întemplantarea cu forfecătura a fost că prezentându-mi se mie aceea tocmai pe timpul ședințelor delegației congresuale ca ivită în Tribuna Poporului, înaintea delegațiilor în indignația asupra unei afirmații atât de mincinoase că eu aș fi reprezentat pe români în procesele de despărțire și aș fi luat sume enorme pentru reprezentare, până când delegațiile știu, că eu nu m'am ocupat cu atare reprezentare și nu am primit nici un ban, totodată mi am exprimat chiar în cercurile aradane, care ar putea să fie mai bine informate, fiind actele delegaționale și referințele Dl. fise Truția în Arad, l'am rugat dar pe dînsul ca pe unul, care a studiat actele delegației și cunoaște starea lucrurilor exacte, să mijlocească rectificarea acelei afirmații mincinoase nu mult după aceea a primit înștiințarea telegrafică adresată dînsului, că comunicatul forfecat nu a apărut în Tribuna Poporului; am cetit apoi și Nr. 80 și 85 din Tribuna Poporului în care tu am văzut atinsă de dreptul persoana mea ci numai activitatea delegației întregi din alt punct de vedere și așa indirecte.

Publicarea procedurii delegației față de procesele de despărțire de sârbi nu mă poate genera nici pe mine nici pe ceilalți membri ai delegației și nu o privește de îndreptăciune, deoarece delegația însăși face totdeauna raport congresului despre activitatea sa; ce ne genează e aceea, că în loc să se iee în considerație acele rapoarte basate pe acte și censurate de comisiunea congresuală, pe baza cărora s'a votat mulțumită delegației, se divulgă lucruri cu totul contrar în publicitate, cum s'a întemplantat și în „Tribunei Poporului” cu titlul „Vaca de muls”, în care se atacă în prima linie părintele Metropolit și domnul Babeș, mijlocit însă și delegația, pentru că se prezintă lucrul așa, ca și când delegația ar fi risipit banii, cari i-au stat la dispoziție de dragul domnilor Babeș și că dlul Dr. Emil Babeș i s'ar fi asigurat sume prea mari pentru purtarea proceselor, până când din actele delegaționale s'a poate vedea, că nu i s'a liquidat mai mult, decât ce îi compete, vezi bine că fiind procesele mai multe acele au crescut dar nu sunt horrende, să prezentează mai încolo că foile noastre politice rezultatul proceselor cu expresiunea „Românii mai perdură un mare proces” ca și când s'ar fi pierdut mai multe procese, până când în fapt s'au câștigat toate procesele afară de procesul fabricului

Timișorilor. Cu nedrept să aruncă tot acolo și părintele Metropolit, că ar fi contribuit la pierderea procesului din Fabric prin neglijența sa, actele delegaționale arată și fabricenii știu bine, din cari împrejurări s'a născut trăgănarea procesului. Aș recomanda să se publice raportul delegației congresuale cătră congresul din anul trecut, ca publicul să se poată orienta deplin și temeinic despre starea adevărată a lucrurilor.

În fine observ din parte-mi că cauzele diferențiale ale noastre interne bisericesti, să nu fie puse fără crușare pe doba mare, când în biserică avem modalități destule pentru sanarea relelor, și ca prelații noștri să nu fie dehonorați în public, ar fi timpul suprem să devină mai obiective și să înceteze cu atacurile personale scârboase, provenite din ură și răutate, cari distrug tot mai tare societatea românească și subsapă ori ce autoritate.

Ear ce să atinge de persoane mea, pretind numai atât, ca să nu flu tras mereu la răspundere pentru faptele altora, pentru articoli anonimi eșiți prin deosebite jurnale sub titlu deosebite și suspicioși goale, ba chiar și pentru conținutul întreg al unui jurnal, care își are ca și toate foile redactorului său responsabil și independent de mine.

Budapesta, în 1/14 Iunie 1901.

Dr. Iosif Gall.

Ilustritatea sa dl Dr. Iosif Gall a arătat în Budapesta o forfecătură pe care era scris negru pe alb că afacerile de despărțire au fost o vacă de muls pentru dl Babeș și dl Gall, și că acea forfecătură o scoasă din „Tab Poporului”. Era un falsificat condamnabil anume tipărit pentru dl Gall ca să ne prezinte pe noi ca și pe calomniatorii d-nei sale, pentru că sunt oameni cari au interes de a înstrăina pe toată lumea de către noi, fie chiar cu fabricații de acte false. Am trimis dlui Dr. Iosif Gall numărul în care ni-se spunea că a apărut acea forfecătură și așteptam, ca un om de talia dlui Dr. Iosif Gall să aibă sentimentul de dreptate și curajul civic ca în fața lumii să o declare rupt ales, că acea forfecătură nu e scoasă din foaia noastră ci este la mijloc o mistificație cu tendința de a-l seduce, și încă ceva esențial: să deie judecării publice pe acela, care i-a dat forfecatul, ca să știe lumea cine fabrichează acte false.

În loc de răspuns, a apărut în „Egyetértés” și în o foaie din Arad „Cel mai nou scandal în aula episcopului Goldiș”, tirând în pulbere pe episcop și împrejurimea sa; la ce noi văzând că dl Gall tace, ear gluma se logroașă pe conta noastră, ne-am permis a adresa dlui Dr. Iosif Gall scrisoarea deschisă din Nr. 97 al „Tribunei Poporului” ca să-și facă datoria de onoare, ear dacă nu, atunci trebuie să-l considerăm că nu vrea să iee la cunoștință adevărul, și de atunci se face vinovat complicității cu neadevărurile ce se debitează în privința noastră.

Abea acum furăm norocoși a primi așa numitul răspuns. Ei, dar este acesta răspuns la întrebarea noastră? Nu aceea te-am întrebat noi pe Ilustritatea ta că ce zici asupra criticii ce sa făcut cauzelor despărțirii ierarhice și în special înaltpreasfințitului domn Metropolit și dlilor Babeș, nici aceea nu am afirmat că în „Egyetértés” a început campania contra noastră, căci aceste sunt chestiuni laterale. Chestia este: să o declari neîndoios că te-ai convins că forfecatul Diale nu e scos din „Tribuna Poporului” și apoi să ne arăți numele celui care ți-a dat forfecătura, ca să se facă odată lumină asupra intrigilor ce se țes pe la spațele noastre. Aceasta este datoria de om drept și așteptăm de nou împlinirea acestei datorii ca să nu fim siliți a persista pe lângă concluziunile cari te-au atins neplăcut și te mai pot atinge, căci nimic nu poate fi mai neplăcut pentru om, decât a fi considerat de neserios, și mai ales pentru un om ajuns la o poziție atât de înaltă cum este a Ilustrității tale.

Nu noi am pus în discuțiunii pe dl D. Iosif Gall, ci dlui ne-a pus în discuțiune pe noi ca și pe calomniatorii săi, și pentru această faptă a D sale îi cerem explicație, deoarece ținem să-l convingem și pe D și lumea, cu ce arme luptă protivnicii noștri în contra noastră.

Panama în Lipova.

Săptămâna trecută s'a terminat cercetarea ținută la primărie prin protopretorul Barothy. Cercetarea a fost ordonată de la comitat în urma arătării făcute de reprezentanții comunali Sever Bocu, Francisc Schwarz și încă alți 8 reprezentanți.

Resultatul cercetării a dat la iveală starea de plâns la care a adus comuna notarul Grünzweig care de ani întregi prin abuzuri și neglijențe culpabile a cauzat daune multe și însemnate.

În șirul cercetării s'a dovedit că s'au făcut comande de tipărituri în afară de preliminar, în sume însemnate fără știrea judeului, a notarului singur prin diurnistul Movrin, dînsul a făcut comanda, dînsul a primit tipăriturile, fără absolut nici o controlă; că din fondul comunal pentru rescumpărarea regaliei a ridicat cassarul pentru trebuințele comunei suma însemnată de 8868 cor. fără autorizarea nimănui, neavând cunoștință nici măcar judele și negând și notarul că ar fi avut știre prealabilă despre ridicarea acestei sume; din 112 sentințe aduse pentru transgresiuni câmpenești numai una a fost trecută în jurnalul de evidență; sentințele lipsesc și cele câte s'au găsit, sunt subscrise numai de diurnistul Movrin. Prin ne mai pomenita neglijență ce s'a dovedit în toată administrația adevărat asiatică, s'a cauzat acum de curând chiar o daună de cor. 1800 care sumă comuna o primea regulat dela stat, spre scopul școlii de industrie, care însă anul acesta ne fiind cerută la timp, statul a detras-o și prin urmare comuna trebuie să o acopere din bugetul propriu.

Notarul însă pentru ca să se legitimeze și-a cerut la timpul său suma aceasta, a arătat cartea postei în care însă aproape până la evidență se vedea că numărul e falsificat ear un diurnist a recunoscut în urmă că de-abia înainte cu vre-o 10 zile a deseri copia rugării, cu care să legitima notarul.

Sub titlul de cheltueli administrative s'au încasat dela vre-o 50 de lei sume neîncurse în casa primăriei.

La sfârșitul cercetării diurnistul Movrin a fost momentan destituit ear în contra judeului și notarului pornită cercetarea disciplinară. Suntem însă informați că descoperindu-se iregularități și abuzuri nouă peste cari acum în urmă s'a dat, dl. Sever Bocu și Schwarz telegrafic au cerut dela comitatele sursem suspendarea momentană a judeului Hepp și notarului Grünzweig.

Spiritele sunt aici foarte agitate pentru că se crede că de ani întregi se chivernisește în astfel de mod culpabil averea comunei, înglodată și așa în multe datorii, pe cari trebuie din cruntă sudoare să le plătească bieții Români, pentru ca domni să aibe în abundență, ca cel din urmă diurnist să poată cheltui și 3 fi, la zi numai prin cafenele, ear bieților săraci să li-se iee și pernele de sub cap.

Dar cum stăm înaintea alegerilor, întrebare e dacă domni vor păți ceva. Pentru că e mare lipsa de corteși.

X.

CUGETĂRI.

Frumosul este pretutindeni frumos.
Odoheacu
Amanții nu au tot deauna a-și spune ceva; dar au a-și vorbi!

Buclos.
Voltaire despre madame d'Epinau:

Un vultur într-o colivie de gaz! Adecă un spirit bărbătesc de sbor înalt, în veșmântul grațiilor; moderat de farmecul femeiesc ca și acoperit cu vîl.

O femeie din gelosie face mai mul decât un bărbat gelos.

E bine să ai avere, dar mai bine o femeie care să te iubescă!

Nici un om nu e sincer, nici chiar amantia cea mai înfocată. De ar fi sinceră, iubirea n'ar mai avea un gust.

Inima unui bărbat de stat să fie în capul lui!

Napoleon I.

Noutăți

Arad, 17 Iunie n. 1901.

Promovare. Din Cluj ni-se scrie și noi înregistrăm cu plăcere că dl *Dionisie Roman* a depus ultimul riguros în științele juridice și la 15 c. a fost promovat doctor juris la universitatea din Cluj. Il felicităm.

Scandal în teatrul „Magyar Színház”. La reprezentațiunea ce s'a dat Duminică seara (săptămăna trecută) în teatrul „Magyar Színház” din Budapesta avea să cânte actorul *Füredi* niște cuplete. Orchestra începe, dar *Füredi* tace. Se naște o nedumerire între cei prezenți, necunoscând motivul tăcerii lui. Deodată *Füredi* începe un cântec urgaresc plin de rușine, în urma căruia o parte din public a părăsit sala. Ulterior s'a constatat, că actorul a fost mort de beat.

Bancă nouă. În comuna *Cozleiu* (lângă *Vérség*) la îndemnul mai multor fruntași, dl preot *Avram Corcea* a convocat în 9 Iunie o conferință, în care s'a hotărât înființarea unui institut de credit și economii, cu numele „*Băndășanul*”, cu un capital social de 50.000 coroane. Tot în această conferință membrii fondatori au votat și prospectul pentru emitere, cu a cărui tipărire și expediare, precum și încasarea banilor, s'a însărcinat dl preot susnumit.

Efectele grevei din Reșița încep a fi simțite în țeara întreagă, îndeosebi în atelierele unde se luzează ferul ce se transportă din minele dela Reșița. Intre altele, din pricina grevei stau locului lucrările la căi ferate și la clădirile de poduri. Durata a acestui rău pēgubitor nu se poate prevedea, deoarece grevele încă n'au încetat, și materialul trebuit pentru lucrări nu se poate transporta. Astfel, în urma acestor greve mulțime de muncitori au căzut din lucru și s'au fără ocupațiune.

După-cum se anunță din Budapesta, greviștii au trimis o nouă deputațiune la ministrul de comerț *Hegedűs*, pentru ca în fața ministrului să se înțeleagă cu reprezentanții direcțiunii minelor din Reșița. După o știre din Timișoara, situația grevei din nou s'a agravat în vederea acesteia, din Timișoara a fost trimisă încă o companie de soldați la fața locului.

Botezul princesei Italiei. Botezul miciei princesse *Iolanda Marguerita* a Italiei s'a îndeplinit Sâmbătă (15 I. c.) în sala cea mare din *Quirinal*, cu deosebită solemnitate și pompă. Actul religios l'a săvârșit spiritul alul curții *Lanza*, cu asisteață imponentă; ear mica princesă a fost ținută în brațe de regina-văduva *Maria Pia*, ea nașă. În marea sală a *Quirinalului*, prefăcută în capelă măreață din incidentul botezului, au fost de față toți membrii casei domnișoare; apoi miniștrii în corpore, deputațiunile camerei și ale autorităților înalte ale statului, reprezentanții statelor străine și notabilitățile civile și militare.

După finirea actului botezului s'au aranjat apoi sărbătorii splendide: 7000 copii de școală cu bu-hete de flori în mâni au defilat înaintea palatului; diferite festivități și concerte, retrageri cu torțe, arangiate de diferite reuniuni, ear stradele ziua-noaptea au fost martori ai diferitelor sărbători populare. Cu prilegiul botezului, perechea regală a primit peste 26.000 telegrame de felicitare.

Congresul corpului didactic din România se va ține în zilele 1, 2 și 3 Iulie în București în ziua de 4 Iulie membrii congresului vor face o excursiune la *Tirgoviște*.

Convocare. Reuniunea învățătoilor români dela școalele populare confesionale ortodoxe din despartământul protopopesc *Hălmașiu*, își va ține proxima sedința Duminică, la 10/23 Iunie a. c. în localitatea școlii din comuna *Saturu* la care toți membrii și binevoitorii învățământului sunt poștiți a participa. Programul: 1. Duminică la 8^{1/2} ore asistare la chemarea *Duchului Sfânt*; 2. Asistare la examenul școlariilor din comuna *Saturu*; 3. Cuvântul de deschidere; 4. Constatarea membrilor prezenți; 5. Discuțiuni didactice și metode asupra examenului; 6. Rapoartele biroului, al casierului, bibliotecarului și al controlorului; 7. Presentarea temelor, eventual cetirea lor; 8. Propuneri și interpelări; 9. Fixarea proximei adunări; 10. Închidere. *Hălmașiu*, 15 27 Msiu 1901. *Mihail Vidu*, președinte; *Petru Mager*, notar.

Biciclu pe apă. Un mäsar din *Polgárdi* cu numele *Bencsik*, a inventat un biciclu, care merge pe apă. Se poate diriga ușor și nu se răstoarnă de fel. Pe mașină se pot aplica și mai multe șezuturi, dar de regulă se folosesc două. Are o greutate de 80 chlg. și suportă o povară de patru măsăi metriche. Inventatorul a făcut în ziua de doua de *Rusali* o călătorie de probă pe lacul *Balaton* dela *Aliga* până la *Stóck* și îndărăt. Biciclu a funcționat perfect.

Studentii ruși grațiați. Se anunță din *Varșovia*, că studenții ruși osândiți la grea pedeapsă pentru tulburările din 4 Mai a. c., au fost grațiați, iertându-li se de tot întreaga pedeapsa dictată.

Necrolog Ni-se anunță vestea tristă, că tirerul *Eugen Chirita*, student tehnic în anul al II-lea la politehnicul din *Budapesta*, fiul părintelui *Dimitrie Chirita*, preot în *Bucovăț* (*Banat*), a încetat din viață *Vireri*, 1/14 Iunie. Înormntarea i-s'a făcut Sâmbătă (2/15 I. c.) în cimitirul gr. or. român din *Bucovăț*. Tinerul decedat e plâns de prietși și numeroase rudeni. — Fie-i țina ușoară!

Ordinea examenelor

la școala comercială superioară gr. or. rom. din *Brașov*.

Examenul de maturitate se va ține în zilele de 13 și 14 Iunie v. a. c. în sala festivă a edificiului central. La acest examen, deschis pentru publicul mare, nu pot lua parte școlarii.

Examenele de clasă se vor ține în sala de desen în zilele următoare dela 7—12 oare a. m. cum urmează:

Miercuri, în 20 Iunie v. Cl. I. comercială: 1) Religiuinea (Dr. St. Stîrgh); 2) Româna (A. Bărsăanu); 3) Istoria (G. Vățășan); 4) Matematica (A. Ciortea).

Joi, în 21 Iunie v. Cl. II comercială: 1) Religiuinea (Dr. St. Stîrgh); 2) Româna (A. Bărsăanu); 3) Cunoștințe de drept (I. Socaciu); 4) Aritmetica comercială (I. C. Panțu); 5) Franceza (I. Pricu).

Vineri în 21 Iunie v. Cl. I comercială: 1) Fizica (A. Ciortea); 2) Franceză (I. Pricu); 3) Principii com. (I. Socaciu); 4) Germană (I. Pricu).

Sâmbătă în 23 Iunie v. Cl. II comercială: 1) Maghiară (A. Banciu); 2) Matematică (A. Ciortea); 3) Geografie (G. Vățășan); 4) Chimie și Merceologie (A. Vlaicu).

Luni, în 25 Iunie v. Cl. I comercială: 1) Maghiară (I. Pricu); 2) Aritmetică com. (I. C. Panțu); 3) Geografie (A. Bărsăanu).

Mărti, în 26 Iunie v. Cl. II comercială: 1) Economie (I. Socaciu); 3) Germană (A. Vlaicu); 3) Istorie (G. Vățășan).

Vireri în 26 Iunie v. după serviciul divin, la care vor participa toți școlarii, se va încheia în mod solemn anul școlar

1900/901 distribuindu-se premiile în sala cea mare a institutului.

La încheierea anului școlar în 29 Iunie fie-care școlar va primi testimoniu școlar și un exemplar din *Anuarul școlii*. Școlarii absenți nu vor primi *Anuarul școlii*.

La examenele acestea, precum și la festivitatea de încheiere a anului școlar, sunt invitați cu toată stima părinții, amicii și binevoitorii acestor școale.

Brașov, în Iunie v. 1901.

Direcțiunea.

Felurimi.

Câte va din particularitățile lui *Emile Zola*. — *Zola*, cunoscutul romancier francez, ca copil era desvoltat normal; a început să umble la timp, însă pe s'il pronunța chiar azi mai are cusurul ăsta. Istoria cunoaște doi *Zola*: unul slab și altul gros; adică ca mulți alți poeți, în tinerețe avusese de luptat cu multe neajunsuri și pe a'uncel era *Zola* cel slab, mai tirziu cu gloria soei și bogăția și o corpolență cam neplăcută poetului. Contra acestei îngrășeli *Zola* a luptat dela 1887, urmând o dietă strictă și păzită. Craniul lui *Zola* are dimensiuni enorme, picioarele sânt cam lungi în raport cu corpul său, piciorul sting e mai scurt decât cel drept. Brațele sânt scurte, mâinile foarte mari și rotunde, unghiile sânt înguste. *Zola* este foarte impresionabil la durere și la orice atingere a pielii, de aceea poartă numai haine largi și așterantul patului trebuie să fie moale. Ca la toți oamenii nervoși, somnul nu li procură nici o plăcere; după un somn de 7 ceasuri se scoală adrebit. *Mitopia* lui *Zola* e cunoscută, avuzul li e negal, urechia dreaptă e insensibilă la muzică. Are niște obiceiuri caraghioase, suferă de manie, că nu poate isprăvi afacerile sale zilnice, etc. Mai are mania numărării, adică numără, unde stă și unde merge, felinarele, firmele etc.; nu se culcă până ce n'a controlat toate obiectele din odaie. E foarte superstițios la cifre. Multă vreme ținea la numărul 3 ca aducător de noroc, azi ține la numărul 7. De multe ori noaptea deschide mercur ochii și li închide ear, spre a se convingea, dacă mai trăiește. Suferă de halucinațiuni, vede aparățiuni luminoase; uneori i-se pare că inima li bate în soldarii ori în brațe. Multe din aceste particularități le avea și *Schopenhauer*.

ULTIME ȘTIRI.

Războiul sud-african.

Brușella, 16 Iunie. Din Haga se anunță ziarului „*Petit Bleu*” următoarele: Aici s'a lătit știrea, că guvernul englez a pus condiție pentru a începe tractările de pace, ca *Krüger* să abdice de presidența *Transvaalului*. La acest cas *Anglia* ar fi dispusă să recunoască independența republicilor, obligându-se totodată *Botha*, *De Wett*, *Stejn*, și *Delarey* să unească sub un guvern cele două republici și cedând *Angliei* ținutul cu mine din *Nordul Transvaalului*.

Biruința lui Prinetti.

Roma, 16 Iunie. Atacul pregătit de opoziția parlamentară contra ministrului *Prinetti* n'a reușit. Camera a votat budgetul ministerului de externe. Au votat pentru 206 deputați, ear contra 176. — Toți membrii grupării *Rudini—Sonnino—Baccelli* au luat parte la vot, răpind cu sine pe socialisti. Extrema stângă însă a rămas credincioasă guvernului.

Opoziția parlamentară a fost surprinsă de rezultatul votului, crezând că va răsturna pe *Prinetti*, pe când rezultatul întărește situația ministrului de externe.

„*Musa Someșană, partea a II-a*”, doine și cântece populare, este titlul unei drăgălașe broșuri noue de felurite poezioare populare, adunate și tipărite de curând de harnicul învățător *Iuliu Budnariu Salăușanu*, din districtul *Năsău*-ului. Noua broșură s'a tipărit în tipografia „*Tribunei Poporului*” din *Arad*; are formatul octav mic, care se estinde pe 96 pagini și cuprinde bucăți în adevăr frumoase și

bine alese din comoara bogată a poeziei noastre populare.

Se poate procura dela administrația „*Tribunei Poporului*” cu prețul de 15 cr. (30 fileri) exemplarul, trimițând încă 5 cr. (10 fileri) pentru porto postal. — Nu de rivna de câștig material a fost condus nici colectantul, și nici tipografia noastră editoare la tipărirea acestei broșuri, ci numai de dorința curată, de-a reda poporului în formă tipărită o părtică din frumoasa și bogata lui comoară poetică.

Fără a reflecta deci la vr'un rabat la cumpărare, broșura fiind atât de ieftină, domnișii preoți și învățători, dela sate și orașe, vor face un deosebit de bun serviciu poporului, procurând un număr mai mare de exemplare, pentru a le distribui, cu prețul indicat, între cărturarii din comunele lor.

PARTEA LITERARĂ.

Despre Țiganiada lui Budai-Deleanu

de

G. Bogdan-Duică.

(Urmare.)

Totuși, *Budai-Deleanu* nu se lucrează în popor. Și în această nelucredere el imiteză earșii modelul său, pe *Iosif II*. Se răsculară *Românii* lui *Horia*, ei omorau și împăratul avea încă o atitudine de părintească bunăvoință; el explica, înțelegea, nu condamna. Când măcelul nobilimeii a devenit însă prea pornit, împăratul, care lupta pentru o armonizare a intereselor sociale, a dat poruncă să se suprimă cât mai de grabă turburătorii ordinei. Sunt siguri că *Budai* l-ar fi aprobat și că, dacă ar fi fost chemat să intervină în revoluție, ar fi fost un alt *Melnar*. Eată cum gândește el!:

Norodul prost fără de lumină
Așa socotește mai la toate,
Că mintea lui tâmpită nu îmbină
Legile naturii șezate
Cu scopul făptoriului mare,
Și multe cum că ar fi rele li pare.

Așa se întâmplă și în celelalte,
Lucrări omenești volnicite;
Țăranul, ce crgate desroalte
N'are, gândește că fericite
Zile Domnișii trăesc în polată
Și nu se supără nici odată.

De l'ai pune dădătorii de lege,
Au n'ar face lege pentru sine
Sau cea mai ușoară și-ar alege,
Căutând al său numa privat bine;
Nu s'ar lega el să deie grele
Ciferturi, boierescul și implinele!

Pentru a dovedi cât de mult se identificase *Budai* cu politica împăratului *Iosif II*, cred necesar să stăruiesc și asupra unor amănunte din lupta acestuia cu privilegiștii.

În contra bisericii catolice *Iosif II* a luptat mai cu foc în anii 1781—1784. Celebru decret pentru toleranță a apărut în 1783, Octomvrie, și repede, din Ianuarie 1782, papa începuse să vorbească despre călătoria sa la *Viena*²⁾, călătorie zadarnică, despre care popoarele Austriei erau bine informate, între altele și prin publicații oficiale. *Deleanu* este fir-ște contra papii³⁾, dar și contra prelaților orientali:

Papa vinde darurile sfinte
Pentru gă bănași, ear patriarhu
Din *Vizant* le cumpără înainte.
Din episcop până la eclesiarhu
Toți își prevădă cele cumpărate
Ce trebuia să fie în dar luete.

Într'o notă la strofa aceasta poetul ne asigură, că totul este adevărat, așa cum s'a z'is în versuri.

1) C, XII, str. 11—13.

2) Wolf, p. 249; Bruner, p. 72 și 77.

3) C, VIII, str. 35.

(Va urma.)

Editor. *Aurel Popovici Barcianu*.
Red. respons. *Ioan Russu Ștrianu*.

